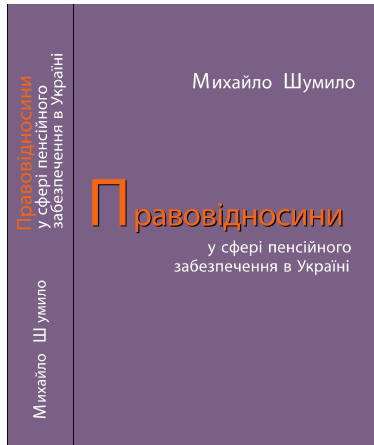

РЕЦЕНЗІЇ

Олександр Процевський,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін,
господарського та трудового права
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Комплексне дослідження правовідносин у сфері пенсійного забезпечення: крізь теорію до наукової новизни (рецензія на монографію М. М. Шумила “Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні”)

Актуальність і наукова новизна дослідження М. М. Шумила* не підлягає сумніву хоча б тому, що йому вдалося поєднати і в єдності розглянути фундаментальні положення галузі права соціального забезпечення одночасно з конкретними формами та умовами реалізації суб'єктивного права на пенсію. Саме факт поєднання і розгляд в єдності таких питань як предмет, метод правового регулювання, система, принципи права соціального забезпечення разом з матеріальними, процедурними,

процесуальними правовідносинами, що виникають при реалізації права на пенсію, дозволило М. М. Шумилу сформулювати висновок про штучний характер кризи системи пенсійного забезпечення в Україні і зробити конкретні пропозиції виходу з неї.

Структура монографічного дослідження є логічною, послідовною і не викликає зауважень. Зроблені на основі дослідження висновки є новими або викладеними в новій інтерпретації для науки права соціального забезпечення. Зі змісту праці

* Шумило М. М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні. – Монографія/ М. М. Шумило. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 680 с.

М. М. Шумила вбачається, що її наукові положення ґрунтуються на використанні сучасних прийомів і методів наукового пізнання, які обрані з урахуванням визначеної мети дослідження та сформульованих задач. Основним для себе автор обирає соціологічний підхід.

Велика увага в роботі відведена дослідженню природи і змісту права на пенсійне забезпечення в ракурсі сучасного стану розвитку категорії справедливості в Україні, зокрема, що стосується розміру пенсій окремих громадян.

Цікавою з наукової точки зору і переконливою є та частина роботи, де досліджуються правовідносини – пенсійно-страхові, процедурно-організаційні, матеріально-забезпечувальні, процесуально-захисні. Щодо методу їх правового регулювання – то тут є зауваження. Метод правового регулювання суспільних відносин як спосіб впливу на волю і свідомість суб'єктів відносин з метою досягання

ними поведінки, передбаченої нормами права, потребує комплексного підходу. Метод - складний механізм, тому при його розгляді треба враховувати форму і кінцеву мету, якої хочемо досягти, обов'язково з урахуванням свободи волі суб'єктів суспільних відносин.

Разом із тим, наведені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

Зміст монографії надає змогу визнати дослідження М. М. Шумила самостійним і завершеним, в якому отримані науково обґрунтовані результати, які містять елементи наукової новизни, і що у сукупності істотно впливають на розвиток науки права соціального забезпечення та удосконалення відповідної галузі законодавства. Висновки і пропозиції науковця є переконливими, аргументованими і мають практичну значимість.

IN MEMORIAM

ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО (не стало Олександра Івановича Процевського, 1929 – 2016)

На 88-му році пішов із життя Вчений із великої літери, Дослідник і талановитий Педагог, заслужений діяч науки і техніки України, академік Міжнародної кадрової Академії, видатний доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України Олександр Іванович Процевський.

Гострий розум, безмежна працьовитість, висока майстерність і відданість своїй справі Олександра Івановича дозволяє згадати про нього як про людину багатогранну, обдаровану і як про високопрофесійного діяча, чудового та талановитого вчителя.

Видатний правознавець народився 28 березня 1929 р. у селі Мальцівка, Корочанського району Курської області в багатодітній селянській сім'ї. Він був дев'ятою дитиною у великій родині Івана Івановича та Марії Василівни Процевських. Сім'я жила не дуже багато, але дуже дружно та весело. Маленького Олександра з дитинства привчали до поряд-

ку та дисципліни, а мати – Марія Василівна, яка виховувала дітей, прищеплювала їм найкращі людські якості – доброту, щирість, відвертість, вміння співчувати та бажання допомогти іншим.

У 1930 році сім'я Олександра Івановича переїздить до Великого Бурлука Харківської області. У Бурлуці майбутній науковець навчається у початковій школі, тяжко працює у селі до війни, та у більш суворі воєнні роки. У віці 16 років Олександр Іванович стає юнгою на мінному тральщику Чорноморського військового флоту, який знешкоджував міни в Чорному морі, що лишилися після воєнних дій. У 1952 році вступає до Харківського юридичного інституту, після закінчення якого, у 1956 році працює у місті Севастополі на посаді слідчого та помічника прокурора.

Починаючи з жовтня 1958 року він присвятив себе повністю науці, повернувшись до Харківського юридичного інституту, пройшовши тер-

нистий шлях від аспіранта, асистента, доцента, завідуючого кафедрою трудового права до проректора з навчальної роботи Харківського юридичного інституту. У 1961 році Олександр Іванович захищає кандидатську дисертацію з трудового права на тему: «Правове регулювання робочого часу робітників і службовців у СРСР», а вже у 1970 році стає першим українським доктором наук у галузі трудового права, захистивши дисертацію на тему: «Трудові відносини та метод їх правового регулювання» (спеціальність 12.00.05). Вчене звання професора Олександр Івановичу присвоєно в 1972 році.

З грудня 1991 року працює завідувачем кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, стає у витоків юридичного факультету університету. З 1994 року він директор Інституту економіки і права цього університету, пізніше завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, господарського та трудового права.

Безцінним є внесок Олександра Івановича у правову науку та у розвиток галузі трудового права. За час своєї роботи, а його науково-педагогічний стаж складає майже 60 років, Олександр Іванович залишив по собі вагомий науковий спадщину, започаткувавши потужну наукову школу трудового права. Він підготував 8 докторів та 39 кандидатів юридичних наук, є автором 399 наукових праць, з яких 8 монографій, 2 підручники, 7 навчальних посібників. В центрі його наукових інтересів – теорія та методологія трудового права, проблеми правовідносин у трудовому праві, розвиток законодавства про працю в Україні. Саме він брав активну участь у розробці і прийнятті нині діючого Кодексу законів про працю України 1971 року та багатьох інших законодавчих актів, а такі його відомі роботи як «Робочий час і робочий день за радянським трудовим правом» (1963), «Предмет

радянського трудового права» (1970), «Метод правового регулювання трудових відносин» (1972), «Заробітна плата і ефективність суспільного виробництва» (1975), «Трудове право» (1981), «Гуманізм норм радянського трудового права» (1982), «Яким бути трудовому кодексу України» (1991), «Шляхи забезпечення балансу інтересів сторін трудового договору» (2006), «Трудове право. Методичні рекомендації за вимогами кредитно-модульної системи навчання» (2007), «Чи є підстави для перегляду системи права України?» (2009), «Методологічні засади трудового права» (2014) й інші навіки увійшли до національної наукової спадщини.

Творчий доробок О. І. Процевського широко відомий як на теренах України, так і за її межами. Його заслуги знайшли свою високу оцінку з боку держави, уряду та наукової спільноти. Так, у 1980 році йому присуджено почесне звання заслуженого діяча науки, у 1999 році він обраний академіком Міжнародної кадрової академії, у 2010 – членом-кореспондентом Національної академії правових наук України. Він учасник Великої Вітчизняної війни (прирівняний), нагороджений медаллю «65 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» та відомчими нагородами.

Незважаючи на складний і тернистий шлях, який пройшов Олександр Іванович Процевський, він до останньої хвилини свого життя був відданий обраній справі, викладав, писав, активно сприяв розвитку правничої науки, працював у складі спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата юридичних наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка, виступав науковим консультантом, опонентом і рецензентом по науковим роботам, був членом редакційних колегій низки фахових видань. Він не уявляв своє життя без правової науки і глибоко усвідомлю-

вав, що таке трудове право для кожної людини. Саме тому всі без винятку – студенти, науковці, колеги – із величезним задоволенням та інтересом відвідували його яскраві й потужні виступи на лекціях, конференціях, захистах дисертацій.

Талановитий вчитель і авторитетний науковець, прекрасна та чуйна людина – Олександр Іванович Процевський назавжди залишиться у нашій пам'яті як взірць працелюбства і любові до науки трудового права.

Микола Іншин,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України,
завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка